תלמוד ירושלמי · מפרשים · חידושי רידב״ז על תלמוד ירושלמי · סדר נזיקין

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי מכות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי מכות

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רידבז-על-תלמוד-ירושלמי-מכות/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 4
הלכה ד 6
הלכה ו 8

פרק א

הלכה א

אר"י ב"ח הכל הי' בכלל לא תענה ברעך יצא ועשיתם לו כאשר זמם ר"ל דאי אפשר לקיים בי' שנים דב' דברים המסורין לב"ד את תופס אחד מהן וא"כ היכי משכח"ל הל"ת דל"ת ע"כ את שאת יכול לקיים בי' ועשיתם לו כאשר זמם אין את מקיים בי' ל"ת ואת שאת יכול לקיים בי' ועשיתם לו כ"ז אין את מקיים בי' ל"ת כן הוא הגי' אמיתת ומוכח הוא [וכן כתב המה"פ ז"ל] ע"כ מוכח מזה דאיכא דוכתי דלא מקיימין לי' ועשיתם לו כ"ז והוא בב"ג וב"ח דאל"כ היכי משכח"ל הל"ת דל"ת דבר אחר ועשיתם לו ולא לזרעו ריב"ל אמר ועשיתם לו ב' דברים מסורין לב"ד את תופס אחד מהן יצא דבר שהוא מסור לשמים כגון קרבן ומלקות כדאיתא בפ"ו דמס' תרומות עיי"ש ודרש מועשיתם לו דהוא עשית ב"ד ומביא כאן המימרא דריב"ל אגב גררא כדרך הש"ס הזה ובפ' א"נ ובפ"ו דתרומות דמיירי גם שם מעניינים הללו דאין אתה מחייבו משום ב' רשעיות ומובא האי מימרא התם מביא אגב גררא כאן:

כתיב ולא יחלל וגו' היא עצמה מנין כו' הוא עצמו יוכיח כו' וגרסינן זאת במס' סוטה פ"ד בירושלמי ומביא כאן לאסוקי הא דבפ' דבסמוך דהמחלל אינו מתחלל היאך זה נתחלל: עדים שנזדממו ר"י אמר שקר שקר התיבות הללו מיותרין הן ואגב רהיטא דבסמוך עדים שנזממו וחזרו ונשתקרו הוא ראשי פרקים כדרך הש"ס הזה וביחוד בסדר הזה ואולי צ"ל שנשתקרו וחזרו ונזממו והוא ראשי פרקים ולא מסיים להענין ועיין במס' ב"ק פ' החובל ה"ה עיי"ש:

ר"י אמר שקר שקר הוא קאי על הסוגיא דפ' א"נ לענין חייבי מלקות שוגגין:

הלכה ב

רבב"מ ר' עמרם ר"מ בשם רב המלוה א"ח ע"מ שלא לתובעו השביעית משמטתו והא תנינן בניחותא השוחט את הפרה וחילקה בר"ה ומר ר"מ דר' יהודא היא פי' דקאי על הא דקאמר ר' יהודא גבי הקפת חנות ראשון ראשון משמט פריך הגמ' וכי מפני שמקיף לו פעם שני' נעשית ראשונה מלוה ומשני הגמ' כיי דתנינן תמן השוחט את הפרה וחילקה בר"ה כן הוא גי' הגר"א ז"ל במס' שביעית פ"י ה"א וראוי לתובעו בר"ה בתמי' ואמאי משמט ואמר ר"ב בשם ר"ז במי שהוא ראוי להאמינו ומכיון שראוי להאמינו כמו שראוי ליתן לו מעות כן גי' הגר"א ז"ל וה"פ דאיש שהוא ראוי להאמינו א"צ ראוי לתובעו אלא דראוי ליתן מעצמו בלא תביעה וקרינן לא יגוש דהוא נוגש א"ע ולא בעינן נגישה לתובעו אלא נגישה ליתן וראוי ליתן ולתובעו הכל אחד הוא ובר"ה הוי ראוי ליתן מעצמו

ע"כ קרינן לא יגוש משום דאין נפ"מ בין נגישה דתביעה לנגישה דליתן והגם דגבי יו"ט אין ראוי לתבוע הלואת יו"ט מ"מ אבל ראוי ליתן בלא תביעה וכמו כן ס"ל לר"י גבי הקפת חנות אע"ג דאין דרך לתבוע גבי הקפת חנות עד שיקבץ סכום ממון כמו שכ' הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות מכל מקום כשמקיף פעם שני ראוי ליתן מעצמו וראוי ליתן הוי כראוי לתבוע יקרינן בי' לא יגוש ונעשית הראשונה מלוה ועיין היטב במס' שביעית פ"י ה"א ברידב"ז ד"ה ומפני וע"כ מביא ראי' להא דאמר רב"ב עמרם בר מתנה בשמו דרב דהמלוה את חבירו ע"מ שלא לתובעו השביעית משמטתו והיא משום דראוי ליתן מעצמו וקרינן בי' לא יגוש כמו בראוי לתובעו כההיא דהשוחט את הפרה וחילקה. בר"ה אעפ"י שאינו ראוי לתובעו אך מכיון שמאמינו ראוי ליתן מעצמו בלא תביעה ומביא ההיא דאמר ר"א דר' יהודא הוא לחזק הענין דהיינו טעמא דהשוחט את הפרה וחילקה בר"ה והיינו טעמא דר' יהודא דהכל הוא משום דראוי ליתן אעפ"י שאינו ראוי לתבוע:
תני שלשים יום לא איתי וכו' עייל רב יהודא ואמר טעמא קרבה שנת השבע שנת השמיטה לא היא שנת השבע ולא היא שנת השמיטה מה ת"ל כו' שלא תאמר כל שלשים יום אינו רשאי לתובעו לאחר שלשים יום בהשמט כספים הוא ולא יגבנו לפום כן צריך מימר קרבה שנת השבע שנת השמיטה לא כן וכו' ה"פ דהאי קרא דהשמר לך פן יהיה דבר וכו' קרבה שנת השבע וגו' מידרש על הלואה שלא תמנע א"ע מלהלוות לאחיך מחשש השמיטה דשביעית שכן גרסינן במתניתן דלקמן שראה העם שנמנעו מלהלוות זל"ז ועוברין על מה שכתוב בתורה השמר לך פן וגו'. ומובא במס' גיטין [דף ל"ו ע"א] עיי"ש וע"כ יליף מיתורא דקרא דשביעית ושמיטה לא היא שנת השבע ולא היא שנת השמיטה אלא ע"כ יש לך שמיטה אחרת שהיא כזו כדאיתא במס' מכות דף ג' ע"ב עיי"ש מפורש כן והכא יליף לה כך שהתורה הזהירה שלא תניח ידך מלהלוות לו מחשש שתשמט בשביעית ואי דיגבה קודם זמן השמיטה אך בשלשים יום קודם השמיטה שמא תניח את ידך להלוות לו מטעם כל שלשים יום אינו רשאי לתובעו ולאחר שלשים יום בהשמט כספים הוא ולא יגבנו קמ"ל התורה שלא תאמר כן והיינו דקאמר שלא תאמר כל שלשים יום וכו' אלא תלונו עד יום האחרון של שמיטה וע"כ דקמ"ל התורה שלא תשמט מטעם שכל שאינו רשאי לתובעו לא קרינן לא יגוש ואינו משמט דל"ל דהתורה גזרה אפילו שבודאי תשמט מ"מ תלונו ז"א דא"כ לאו הלואה היא אלא מתנה אלא ע"כ דהתורה מגלה לנו שעד יום האחרון תלונו ולא תניח את ידך משום שלא תשמט שביעית וילפינן מהכא דשלשים יום אינו רשאי לתובעו ואמרה התורה אעפ"כ לא תתירא מלהלות לו דכל שאינו רשאי לתובעו לא תשמטנו השביעית והיינו דכתב

רחמנא שנת השבע שנת השמיטה דיש לך שמיטה אחרת שהיא כזו כדאיתא בבבלי במס' מכות [דף ג' ע"ב] דאל תתירא מפני שלשים יום ומפני שנת השמיטה שלא תאמר כן משום דשביעית אינה משמטת בשאינו רשאי לתובעו וע"ז פריך לא כן אר"ב בר ממל ר' עמרם רב מתנה בשם רב המלוה את חבירו ע"מ שלא לתובעו השביעית משמטתו וע"כ ל"ל דהתורה אמרה שלא תתירא מן הל' יום דשביעית משום דלא תשמט ז"א דבודאי משמט והאיך ילונו דדמי למתנה וא"כ אין למילף מיתורא דשביעית ושמיטה השלשים יום הנ"ל והגר"א ז"ל בכי"ק מחק תיבת לא וגרס כן אמר רבב"מ כו' פי' דהתורה קמ"ל דמשמט אע"פ שאינו רשאי לתובעו בתוך ל' יום ומביא ראיה דכן אמר רבב"מ ג"כ דבמתנה שלא יתבעו נמי דינא הכי אשכח תני ר"י כו' לתרוצי היתורא דשביעית ושמיטה שלא תאמר כל שש שנים שדהו לפני כרמו לפני והנכון כמו דגרסינן שנת שבע כמו שנכתב אצלי בהגהת הגר"א ז"ל כלומר דיש לו לירא מלהלות לו מחשש שביעית מפני ב' דברים דיש לו לירא מלהלות לחבירו בשנת שבע מחשש שלא יהי' לו במה לפרוע כיון דשנה זו אסור בזריעה ובקצירה ולא יהי' ממה לשלם דשדהו לפניו פי' דשדהו עומד לפניו כמו לנגדו פי' דהוא הפקר לפניו ואין לאל ידו לזרוע ור"ל שדהו אינו בידו אלא לפניו ואחר שבע אמרה התורה דסוף שביעית משמט כספים וא"כ היאך אגבה חובי מחשש ב' דברים משביעית ושמיטה כלומר דין שביעית ודין שמיטת כספים ע"ז אמרה התורה שלא תתירא ולא תניח את ידך מלהלוות לו אך הילל הזקן ראה שנמנעו העם מלהלוות זה לזה ועוברין על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה וגו' עמד והתקין פרוזבל:

הלכה ד

אר"ז הדא דאמרת דעד זומם אין נפסל בב"ד אלא מעצמו נפסל פי' לא משעת הזמה נפסל ע"י ב"ד אלא למפרע הוא נפסל משעת הגדת עדותו ויליף לה ר"ז מההיא ברייתא דמובא בבבלי דף ע"ג היו שנים מעידין אותו שגנב כו' הוזמו עידי גניבה כו' הוזמו עדי טביחה הוא משלם תשלומי כפל כו' אמר רבי יוסי במה דברים אמורים בשתי עדיות אבל בעדות אחת עדות שבטלה מקצתו בטל כולו ע"כ הברייתא ושקיל וטרי הגמ' מאי שני עדות ומאי עדות אחת כו' בכת אחת בזה אח"ז ואר"י בכת אחת בזה אח"ז כי איתזום אטביחה איתזום נמי אגניבה מהיכי תיתי הך אלא לאו כו' בעדות אחת בב"א וסברוה דכו"ע תוכ"ד כדיבור דמי מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר למפרע הוא נפסל וכו' ומ"ס מכאן ולהבא נפסל עיי"ש בפי' רש"י ז"ל דאי למפרע הוא נפסל ונמצא דבתוכ"ד נפסל ע"כ בטל גם עדות גניבה משא"כ אי מכאן ולהבא הוא נפסל לא בטל עדות גניבה דהא

לא נפסל בתוכ"ד עיי"ש. והגם דקיי"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וכיון דבתוכ"ד נתבטל למה לא נתבטל גם עדות גניבה הוא משום דב' דברים. הן י"ב עדיות הוא. אך שהעיד בתוכ"ד ב' פעמים ב' עדיות דהא ב' מעשיות הן מעשה הגניבה הי' ביום זה ומעשי הטביחה הי' ביום זה. אך שהעיד ב' העדות הללו בתוך כדי דיבור אחד זה אח"ז ע"כ אף שנתבטל עדות ממעשה זה לא נתבטל עדות ממעשה זה. משא"כ אי הי' פסול עדות במעשה אחד נתבטל מעשה השני משום דהי' בתוכ"ד אחד [ועיין בתוס' הרי"ד שמבואר זה בשם האחרונים ז"ל] וע"ז אמר ר"ז דמברייתא הזאת מוכח דלמפרע הוא נפסל ומפרש הברייתא דר"י בשתי עדות ובעדות אחת כמו אוקימתא דבבבלי דמיירי בעדות אחת בב"א וכדמסיק דהיא פתר לה בהתראה אחת כן גי' המהרא"פ ז"ל ומוכח הוא ומסיק ותני כן מפורש בברייתא אחריתי שמבואר כן בדברי ר' יוסי בד"א בשתי עדיות ובשתי התריות אבל בעדות אחת ובהתרייה אחת כל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. פי' בהתרייה אחת דהוא בב"א ומסיק ומפרש מהו עדות שבטלה מקצתו בטלה כולו היו עימדין ומעידין עליו בעשרה בניסן שגנב שור באחד בניסן וטבח ומכר בעשרה בניסן הוזמו בחמשה עשר בניסן כל עדות שהעידו מי' בניסן ר"ל אפילו מהגניבה עד חמשה עשר בניסן למפרע הרי אלו פסולות אלמא דמוכח מכאן דלמפרע הוא נפסל דאי ס"ד מכאן ולהבא היא נפסל. א"כ המעשה דגניבה דלא איתזום לא איתזום דאפילו דהי' בתוכ"ד אחד מ"מ כיון דב' מעשיות הן וב' עדיות הן אך דהעידו ב' עדות ב' פעמים בזה אח"ז בתוכ"ד אחד. לא נתבטל עדות דמעשה זה משום עדות השני מפני שהי' בתוכ"ד אחד א"ו דלמפרע הוא נפסל וע"כ נתבטל העדות דמעשה זה משום העדות השני שהי' פסול אז משום דביטול העדות משום פסול נתבטל מעשה השני שהעידו עליו בתוכ"ד כמו שיטת הבבבלי וכמו שפסק בח "מ סי' נ"א בהג"ה דאם נתבטל ענין אחד משטר לא נתבטל כל השטר וכתב הסמ"ע ז"ל דיקא בנמצא קרוב או פסול לענין אחד בטל השני משא"כ כשנתבטל משום ד"א לא נתבטל ענין אחד משום ענין השני וא"כ מוכח דע"כ למפרע הוא נפסל ושיטת הירושלמי דלא נחלקו ת"ק ור' יוסי בזה ור' יוסי מפרש דברי הת"ק. א"נ דנחלקו בתוכ"ד כדיבור דמי כדאיתא בבבלי וע"ז אמר רבב"מ תיפתר במעידין עליו בכרך אחד ולית שמעית מינה כלום פי' דלא כציור שלך דמעשה הגניבה הי' באחד בניסן ומעשה הטביחה בי' בניסן והי' ב' מעשיות ז"א אלא דהי' הגניבה והטביחה בב"א כדאיתא במס' ב"מ ד' ל"ז תיבת כרך אחד להוראת שהיו בב"א ממש וע"כ כשהעידו על הגניבה ועל הטביחה הוא מעשה אחד ולא ב' מעשיות. ע"כ כשנתבטל על הטביחה נתבטל כל המעשה דעדות שנתבטל מקצת מעשה בטלה

כל המעשה אבל אם הי' ב' מעשיות בב' זמנים כל אחד בפני עצמו לא נתבטל ענין אחד מפני חבירו כיון דלא נתבטל הענין משום פסול עדות דעד זומם מכאן ולהבא נפסל ע"ז מסיק רבב"מ. ראי' לדבריו ותני כן דע"כ הדין כן דע"כ הך ברייתא מיירי בכרך אחד שגנב וטבח אז דווקא כשהוזמו על הטביחה הוזמו על גניבה. הן היו הראשונים והן האחרונים קאי על ג' שני חזקה הוזמו בראשונה אין בכך כלום ר"ל שהוזמו על שנה ראשונה ממילא למפרע היא נפסל וכשהעיד אח"כ על שנה הב' כבר היה פסול בשניה הרי יש כאן עדות שנה ראשונה בג' הרי יש כאן עדות מב' שנים הראשונים והיכי דמי ר"ל והיכי מיירי הך ברייתא דלא תסתור להההיא ברייתא הראשונה דהא מברייתא הזאת מוכח דלא נתבטל העדות של שנה ראשונה ושניה כשהוזם על השלישי ובברייתא הראשונה מוכח דנתבטל עדות הגניבה כשהוזם על הטביחה. אך אם במעידין עליו בכרך אחד ולית ש"מ כלום כאוקימתא דלי ניחא לא אתא דא ר"ל הברייתא השניה אלא ע"י עדות סגיא דהא כאן ליכא למימר בכרך אחד דהא כל שנה ושנה הוא בפ"ע והוי כל שנה ושנה ענין בפ"ע ואך שהעידו ג' פעמים בב"א ג' עדיות וע"כ כשהוזם על השלישי לא נפסל למפרע וע"כ לא נתבטל עדות דענין אחד בשביל העדות חבירו שנתבטל כיון דלא הוי פסול עדות כאן. משא"כ הברייתא דלעיל דמיירי בכרך אחד הנניבה והטביחה והעדותן הוא על מעשרי אחד יחד עדות הוא ולא חשיבי שהעידו שלשה עדיות שלשה פעמים זה אחר זה ע"כ נתבטל עדות גניבה בהזמת עידי טביחה ועיין בתוס' הרי"ד ותמצא טעם בע"ה:

הלכה ו

אמר ר' ירמי' חמי האיך תנינן הכא היו שנים כו' כו' הא אם היו שלשה שלשה לא בדא דווקא שנים אבל אם היו שלשה ואחד מהג' רואה את כת האחרת אין זה עדות אחת. ע"ז א"ל אמר ר"פ טוב וישר כו' שמורה דרך תשובה מייתי להאי הדרש הכא משום דהכתוב הזה נדרש נמי דמורה חטאים בדרך ערי מקלט שהי' כתוב מקלט מקלט או כמין יד כנ"ל כדי לברוח מהסכנה של גואל הדם ע"כ מביא הדרש הזה דמורה חטאים בדרך תשובה לברוח מן העונש דעבירה ולכנס לתשובה: